

Mart 1990

Dušan Puvačić:

UGOVOR S DJAVOLOM
Novinska kritika

(referat)

Rukopis knjige Ugovor s djavolom (Novinska kritika) Dušana

Puvačića (1936) obuhvata 257 stranica čisto otkucanog teksta, Napomenu i Indeks imena - ukupno 265 stranica pripremljenih za štampu. Knjiga sadrži ravno stotinu kritičkih članaka i prikaza, objavljenih u Ninu između oktobra 1970. i februara 1975. godine, dok je autor bio stalni književni kritičar toga lista. Prema Sadržaju (str. 266-269) može se tačno videti s koliko je pažnje i sistematičnosti autor birao knjige o kojima će pisati, dok je obavljao tešku i nezahvalnu dužnost novinskog kritičara u listu sa znatnim uticajem u javnosti, ali i sa namenom drukčijom od one koju imaju književni listovi i časopisi.

Puvačić je u naznačenom periodu - a i nekih desetak ranijih godina, dok je uglavnom pisao u Književnim novinama i Savremeniku - bio jedan od najzapaženijih kritičara u tadašnjoj srpskoj književnosti. Kao odličan poznavalac moderne kritičke teorije i prevodilac kapitalnih dela o prirodi književne kritike (Načela književne kritike A.A. Ričardsa, Nasledje simbolizma i Stvarački eksperiment S.M. Baure), Puvačić je bio među začetnicima one kritičarske struje u srpskoj književnosti koja je u pristupu književnim delima prvenstveno polazila od teorijskih i stručnih pretpostavki, a ne od ličnih utisaka, i koja se ujedno bila i tumačenje i ocena književnih tvorevina. U njegovom kritičkom

sistemu interpretacija, vrednovanje i osvetljavanje šireg kulturnog konteksta počivaju na dobrom i svestranom poznavanju same prirode književnosti, pri čemu se ne zanemaruju ni moralni i ideološki aspekti dela. Oslonjen najviše na iskustva anglosaksonskih (američkih i engleskih) kritičara novijega vremena, Puvačić je, kao dnevni kritičar, preuzeo i nastavio onu tradiciju koja bi se mogla smatrati humanističkom, tj. koja je težila nekoj vrsti totalnog metoda, pokušavajući da održi ravnotežu između svih osnovnih komponenata, koje čine kompleksnu estetsku formu književnosti kao umetničkog oblika duhovne kulture, iskazane jezikom i rečima. Ne krijući metodološke odlike svog kritičarskog postupka, Puvačić je u knjizi Ugovor s djavolom dao vrlo očigledne i nedvosmislene dokaze o teorijskim načelima svoje novinske kritike, i to prvenstveno u uvodnim i zaključnim tekstovima "Kult žrtve i energija negacije", "Ugovor s djavolom" i "Pravo na kritiku i sloboda kritike", gde je jezgrovito i odlučno izložio estetičke, teorijske, kulturološke i istorijske pretpostavke, kojih se kao dnevni kritičar pridržavao u procenjivanju dnevne književne produkcije u razdoblju 1970-1975.

Da je to razdoblje u istoriji posleratne srpske književnosti bilo jedno od najplodnijih, vidi se po širokom rasponu prikazanih dela. Tu se nalaze knjige pisaca gotovo svih naraštaja - od Crnjanskog do Miroslava Josića Višnjića - i to isključivo prozaisti (među njima i kritičari), dakle svi oni srpski i hrvatski pisci koji su u datom periodu neposredno učestvovali u književnom životu. Naročito je značajno da Puvačićeva književna hronika ranih sedamdesetih godina prati sazrevanje novijih pisaca (Kiša, Pekića, Kovača, Pavlovića, Markova i drugih), koji su na svojim početnim uspešima

učvrstili ne samo svoje delo, nego i moderni pripovedački stil današnje srpske i hrvatske književnosti.

Novinska kritika Dušana Puvačića poseduje jednu osobinu, koja se sve više gubi iz savremene kritike: ona nije zatvorena u jedan isključivi metod i prvenstveno teži objektivnom sudu i nepristrasnoj oceni. Prema tome, Puvačićeve kritike, sadržane u knjizi Ugovor s djavolom, nisu samo objektivna hronika književnosti 1970-1975. nego i jedan od poslednjih izdanaka danas već gotovo sasvim zanemarenog kritičkog dostojanstva, ličnog poštenja i poštovanja kritičarskog zanata, zapuštenog i oborenog u epohi nadmetanja pomodnih i ekskluzivnih kritičarskih škola, koje u razlaganju i dekonstrukciji teksta ne vide knjigu i čoveka u njoj i iza nje. U tome smislu, Puvačićeva knjiga može imati i jedno opštije značenje: ona može pomoći da se potraži izlaz iz tunela besmisla skolastičke kritike i ukazati na put kojim bi se dnevna kritika vratila onima kojima je prvenstveno namenjena - čitaocima. Puvačić kao novinski kritičar ozbiljno računa sa onima kojima se obraća i traži njihovo saučestvovanje u kritičarskoj avanturi. Zato je njegov stil uvek odredjen, jasan, ubedljiv i razgovetan; rečenica jednostavna i pouzdana, bez nepotrebnih ukrasa, kačiperstva i prazne retoričke šare. Glavno oružje Puvačićeve kritike je zdrava logika i pouzdan ukus, pročišćena misao i pošten sud. Čak i kad se s njegovim ocenama ne složi, čitalac zadržava poštovanje prema kritičaru koji ga je nagnao na razmišljanje. Dušan Puvačić je kritičar od najredjeg soja: kritičar kome se može verovati.

Zato najtoplije preporučujem za štampanje njegovu knjugu novinskih kritika Ugovor s djavolom.

Beograd, mart 1990.

P. Palavestra
Predrag Palavestra